

Alınış tarihi (Received): 25.12.2017
Kabul tarihi (Accepted): 01.08.2018

Baş editor/Editors-in-Chief: **Ebubekir ALTUNTAŞ**
Alan editörü/Area Editor: **Halil KIZILASLAN /
Bülent TURAN**

Su Ürünleri Kooperatifleri Yöneticilerinin Sosyo-Ekonomik Durumu ve Kooperatiflerin Sorunlarına Bakışı

Şennan YÜCEL^{a,*} Günseli ACAR^b

^{a*} Sinop Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi, Su Ürünleri Temel Bilimleri, 57000, Sinop/Türkiye; syucel@sinop.edu.tr
^b Sinop Üniversitesi Ayancık Meslek Yüksekokulu, Muhasebe Programı, 57400, Ayancık/Sinop, Türkiye;
gunseli26@hotmail.com

ÖZET: Dünya nüfusundaki artışa paralel olarak, gıda ve hayvansal besin açığı da artmaktadır. Bu açığın kapatılmasında, su ürünleri önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Bu amaçla araştırmada, su ürünleri sektörünün en önemli paydaşlarından biri olan su ürünleri kooperatiflerinin yöneticilerinin sosyo-ekonomik durumları ve yöneticilerin kooperatiflerin sorunlarına bakışı incelenmiştir. Araştırma materyalini Sinop'ta faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifi yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın birincil verileri, kooperatif yöneticileri ile yapılan anketlerden elde edilmiş olup, veri analizinde araştırmanın amacına uygun istatistiksel analizler yapılmıştır. Ankete katılan yöneticiler 25 yaşın üzerinde ve % 84.21'i 41- 60 yaş arasındadır. Ayrıca % 58.82'si ilköğretim mezunu olup tamamı tekne sahibidir. Tekne boyu 12 metre üzeri olan yöneticilerin oranı % 5.88'dir. Yöneticilerin % 42.11'i, balıkçılıktan başka gelirlerinin olmadığını ve kendilerinin maddi durumlarını "dar gelirli" olarak nitelendirmektedirler. Yöneticiler, kooperatiflerin "ortak sayısı, yeni ortak katılımı, düzenli aidat ödeme, kooperatif konusunda ortakların risk almama" konularını sorunlu alanlar olarak belirtmişlerdir. Yöneticilerin "ortak sayısı yeterlidir" ve "ortak bulmada zorlanmıyoruz" ifadeleri arasında istatistiksel olarak uyum bulunmaktadır ($p < 0,05$). Çalışma sonunda, su ürünleri kooperatiflerinin belirlenen sorunlu alanların, sorunların çözümüne önerilerle katkıda bulunmak, yatayda örgütlenmeyi cazip hale getirerek güçlü kooperatifler oluşturulmasına katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sinop, kooperatifçilik, su ürünleri kooperatifleri, kooperatif yöneticileri, sosyo-ekonomik durum

Socio-Economic Status of Fishery Cooperatives's Directors and Their Views about the Cooperatives's Problems

ABSTRACT: Parallel to the increase in the world population, food and animal nutrition deficit is also increasing. In closing this deficit, aquatic products become an important source. With this aim the survey examined the socio-economic status of directors of fisheries cooperatives, one of the most important stakeholders in the fisheries industry, and managers' views about the problems of cooperatives. The research material is the managers of fishery cooperatives operating in Sinop. The primary data of the study were obtained from the questionnaires conducted with the cooperative directors and the appropriate statistics were applied for the purpose of the research in the data analysis. Survey participants were over 25 years old and 84.21% were between 41-60 years old. Besides, 58.82% of them were graduated from primary school and all were owned by their own boat. The ratio of directors having a boat height of 12 meters was 5.88%. 42.11% of the directors stated that they have no other income except of fisheries and their financial situation is "low income". Directors pointed out that cooperatives are problematic in terms of "number of partners, new partnership participation, regular dues payment, partners not taking risks about cooperatives". There is statistically agreement between the "numbers of partners" and "we are not forced to find a partner" statistically ($p < 0.05$). At the end of the study, it is considered that fisheries cooperatives can contribute to the resolution of problems with suggestions and creating strong cooperatives by making it attractive for horizontal organization.

Keywords: Sinop, cooperative, fisheries cooperatives, cooperative directors, socio-economic status

1. Giriş

Beşeri ve doğal faktörler, iç kesimlerde yaşayan nüfusunun büyük bir bölümünün belli aralıklarla da olsa kıyı kesiminde yaşama arzusu, kıyılarda nüfus yoğunluğunu baskısı yaratmaktadır. Kıyı bölgelerindeki nüfus yoğunluğunun artışı birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Kıyı alanlarının, dünyada olduğu gibi Türkiye’de de en eski kullanıcıları balıkçılar olup, sorunları da kıyı yaşamı kadar eskidir. Bu sorunlar, aynı zamanda dünyada su ürünleri sektörü ile ilişkili toplam 880 milyon insanın da ortak sorunudur (FAO, 2017).

Kıyı alanlarının cazibesi nedeniyle, yerleşim yerleri Türkiye’de de genellikle kent merkezi şeklindedir. Bu merkezlerde Türkiye nüfusunun yaklaşık % 65’inin yaşadığı düşünülürse (Balas, 2017) sektörün sorunlarının nicelik ve nitelik bakımından tespiti ayrıca önem kazanmaktadır. İnsanlığın bugünü ve geleceğini etkileyecek olan kıyı alanlarında uygulanacak tüm planlar ve projeler; ekolojik, kültürel, sosyolojik ve ekonomik boyutları olan sürdürülebilir politikalar, sorunlarından arındırılmış kıyı alanlarının yönetimi için geliştirilmelidir.

Genellikle kırsal kültür uğraşlarından olan balıkçılık ve bunu meslek olarak seçen balıkçılar, kıyı şeridinde tabanı temsil eden en örgütlü yapıyı, su ürünleri kooperatifleri çatısı altında oluşturmuşlardır. Türkiye balıkçısının ve balık kaynaklarının geleceği bir ölçüde su ürünleri kooperatiflerinin başarısına bağlıdır. Bu nedenle balıkçılar, kendilerini sömürülmekten kurtaracak ve sosyo-ekonomik koşullarını düzeltecek olan kooperatifçiliği profesyonel olarak etkin bir şekilde kullanmayı öğrenmek zorundadır (Ünal ve Yercan, 2006).

Su ürünleri sektörünün ilk halkasının kooperatifler olduğu düşünüldüğünde; sürdürülebilirliğin kooperatiflerle birlikte yürütülmesi ile bunda başarı ve etkili olmak önemlidir (Gürlük ve Karaer, 2003). Zira kooperatifler, rekabetin yetersiz olduğu yerlerde sosyal bir politika aracı olması (Öksüz, 1982), ülkenin gelişmişliği, o ülkede örgütlenmenin yaygın ve güçlülüğü, örgütlerin etkin ve verimli çalışması ile paralellliği (Rehber, 2013), gelişmekte olan Türkiye’de, demokratik yapılanmalarla birlikte; bireylerin içinde bulunduğu toplumdaki gelişim ve değişimi destekleme arzusunu da geliştirmiştir.

Türkiye’de dayanışmaya dayalı toplumsal kültürün, imece ve ahilik kültürü kadar eski olmasına rağmen, kooperatifçiliğin devlet tarafından desteklenmesinin bu denli eski olmadığı bilinmektedir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bugünkü kooperatifçiliğin öncülüğünü yapmıştır. Ankara’da 1925 yılında bir tüketim kooperatifinin, 1936’da ise İçel’in Tekir köyünde, bir Tarım Kredi Kooperatifinin kurucusu ve bir numaralı ortağı olmuştur (Mülayim, 2000). Su ürünleri alanında ilk kooperatifin, 11.02.1943 yılında İstanbul’da kurulan, “Balık Avcıları İstihsal, Kredi, İşletme ve Satış Kooperatifi” olduğu bildirilmektedir (Ünal ve Yercan, 2006).

Türkiye’nin Karadeniz’deki 1685 km’lik kıyı şeridininin 175 km’lik kısmı Sinop il sınırları içerisinde. Sinop ili sınırları içerisindeki üretimin tamamına yakını avcılık yoluyla, su ürünleri üretimine katkı sağlamakta ve ulusal üretime güçlü katkısından dolayı da Sinop; balıkçılık şehri olarak algılanmakta olup, kıyı hâkim kültürü mirasının bakiyesidir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) Sinop İl Müdürlüğü verilerine göre; Sinop ilinde, Sinop Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği, Sinop İli Deniz Ürünleri Avcıları

Üreticileri Birliği ve 10 Su Ürünleri Kooperatifi çatısı altında 2597 balıkçının 427 adedi kooperatiflerde örgütlenmiştir.

Su ürünleri sektörü hakkında değerlendirmeler yapılırken, genellikle nicel değişkenler üzerinden yapılmaktadır. Sektörünün tüm halkalarında yer alan balıkçı ve balıkçının içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yeterlilik ve gereklilik üzerinde yeterince araştırma yapılmamıştır. Bu konuda yapılan çalışmalar da yok denecek kadar az olup, yapılan çalışmalarda sadece akademik literatür ile sınırlı kalmıştır. Böyle bir boşluğu da doldurmaya katkı sağlayacağına inanılarak Sinop ilinde su ürünleri kooperatifleri yöneticilerinin sosyo-ekonomik durumları ve kooperatiflerin sorunlarına bakışının tespiti araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmada, Sinop ilinde (Şekil 1) faaliyet gösteren Su Ürünleri Kooperatifleri yöneticilerinin sosyo-ekonomik durumu ve kooperatiflerin sorunlarına bakışının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Şubat 2017 - Temmuz 2017 tarihleri arasında saha çalışması yürütülmüştür.

Şekil 1. Araştırma Alanı

Figure 1. The map of the study area.

Sahada uygulanacak anketlere son şeklini vermek üzere, ön saha çalışması yürütülmüş, anketlerde anlaşılmayan ya da yanlış anlaşılan sorularla ilgili ekleme ve çıkarma yapılmıştır. Anketlerde kullanılan kelimelerin balıkçıların kullandığı kelimelere uygunluğuna dikkat edilmiştir.

Yöneticiler için, 23 sorudan oluşan ve araştırmanın amacına uygun hazırlanan anket formlarındaki sorular; demografik, sosyo-ekonomik, kişisel özellikleri sorgulayıcı olmasının yanında Likert ölçeğine uygun olacak şekilde $\{(Katılmıyorum(1), Kesinlikle Katılmıyorum(2), Kararsızım(3), Katılıyorum(4), Kesinlikle Katılıyorum(5))\}$ hazırlanmıştır.

Anketlerde Likert tipi sorularda beş farklı değerlendirme olduğundan, değerlendirme ölçeğinin puan aralığı aşağıdaki şekilde hesaplanmıştır (Karademir, 2014);

$$\text{Genişlik/Derecelendirme} = (5-1)/5 = 0.80$$

“Katılıyorum” seçeneğinin alt sınırı olan 3.41 puan aralığı “olumlu değerlendirme” eşik değeri olarak kabul edilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır (Özdamar, 2013). *Cronbach Alpha katsayısı* 0.9412 ile yüksek güvenilirlik ($\alpha \geq 0,90$) düzeyinde olduğu belirlenmiş olup, güvenilirliği test edilen anketlerle saha çalışması yürütülmüştür.

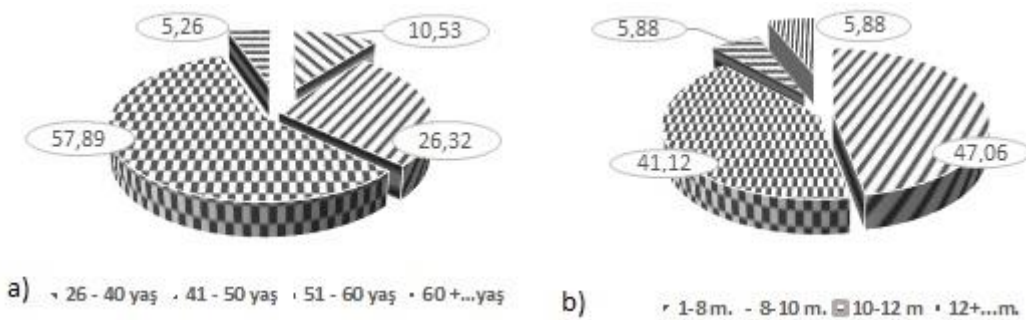
Sahada anket çalışmasında kooperatif yöneticileriyle yüz yüze anketlerden birincil veriler sağlanırken, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) Sinop İl Müdürlüğü, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Türkiye Milli Kooperatifler Birliği (TMKB) kayıtlarından ise ikincil veriler olarak yararlanılmıştır. Likert tipi sorulardan elde edilen cevaplar derecelendirme ölçeği ile sayısallaştırılarak ortalamalar hesaplanmıştır. Hesaplanan bu ortalamalar eşik değeri ile karşılaştırılıp sorunlu alanlar belirlenerek çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Anketlerden elde edilen veriler; bilgisayar ortamına aktarılmış. Yazım için Ofis 2010 programları ve betimleyici istatistikler için, SPSS 21 ve MİNİTAB 17 istatistik paket programlarından yararlanılmıştır. Araştırmanın amacına uygun olarak verilere istatistiksel tekniklerden Pearson Khi-Kare uyumluluk analizi uygulanmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Sinop ilinde Su Ürünleri sektörünün en önemli paydaşlarından biri olan su ürünleri kooperatiflerinin yöneticilerinin sosyo-ekonomik durumları ve yöneticilerin kooperatiflerin sorunlarına bakışının belirlenmesi amacıyla planlanan bu araştırmada; Sinop ilindeki Su Ürünleri Kooperatifinin ortalama 39 ortak sayısı ile Türkiye ortalamasının altında olduğu tespit edilmiştir (TMKB, 2016).

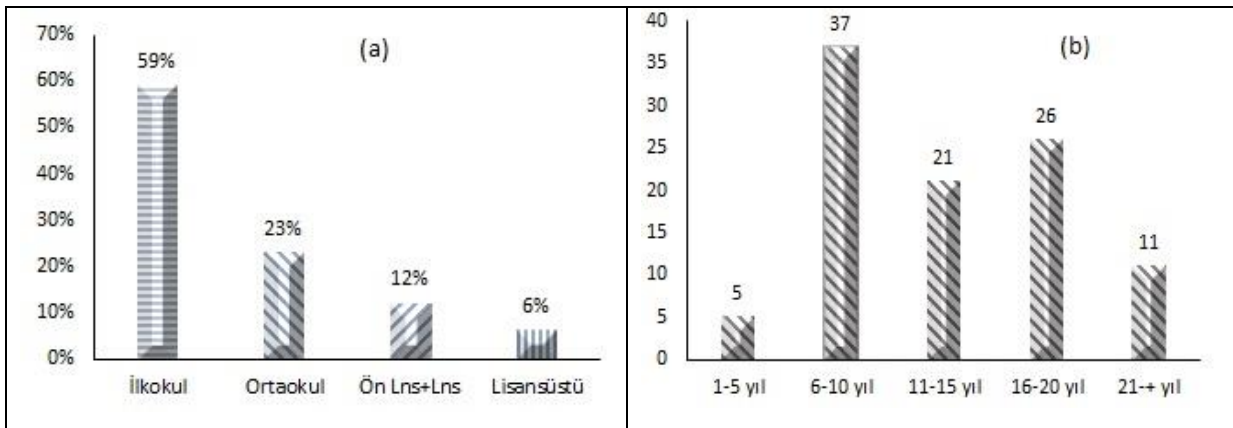
Yürütülen saha çalışmasında anket yoluyla elde edilen verilere göre; su ürünleri kooperatifleri yöneticilerinin tamamı erkek olup, % 93.75’i evlidir. Ankete katılan yöneticiler arasında 25 yaş ve altı yönetici bulunmamaktadır. Yöneticilerin % 84.21’i 41-60 yaş arasındadır (Şekil 2-a). Yöneticilerin tamamı tekne sahibi olup, sahip oldukları tekne boyları ve oranları sırasıyla 1-8 m % 47.06; 8-10 m % 41.12; 10-12 m ve 12 m ve üzeri tekne sahibi yöneticilerin oranı % 5.88’ dir (Şekil 2-b).

Şekil 2. Kooperatif Yöneticilerinin; a) Yaş Dağılımı, b) Sahip Olduğu Tekne Boyları
Figure 2. Cooperative Administrators; a) Age Distribution, b) Hull Lengths of Their Boats

Yapılan farklı çalışmalarda yaş dağılımları incelendiğinde, Gökçeada bulunan balıkçıların yarısından fazlası (% 67.74) 40-52 yaş grubunda (Doğan ve ark., 2011), Karasu balıkçılarının yaşlarının 32 ile 76 arasında olduğu bildirilmiştir (Uzmanoğlu ve Soylu, 2006). Orta yaş grubundaki üreticilerin, yenilikleri daha fazla benimsedikleri (Çiçek ve ark., 1998), yaştan, aynı zamanda insanların verimliliği açısından da önemli faktörlerden birisi olması (Planck, 1972) ve araştırma bölgesindeki kooperatif yöneticilerinin büyük çoğunluğunun orta yaş sayılan aralıkta bulunması, karşılaştıkları sorunları birlikte çözme ve yenilikleri uygulama bilincine sahip olacakları düşünüldüğünde, bu durum kooperatifleşme faaliyetleri için önemli bir avantajdır.

Kooperatif yöneticilerin eğitim düzeylerine bakıldığında; en yüksek oranı % 59.00 ile ilkököl mezunları, en düşük oranı % 6.00 ile Lisansüstü eğitim yapmış olanlar oluşturmaktadır (Şekil 3-a). Ayrıca büyük çoğunluğunun (% 57.89) 6-15 yıldan beri kooperatif yöneticisi olduğu, 21 yıldan daha fazla süredir kooperatif ortağı olduklarını beyan edenlerin oranının ise % 11.00 olduğu belirlenmiştir (Şekil 3-b). Karademir (2016), İstanbul'daki balıkçı kooperatiflerinde 21 yıl daha uzun süre ortak olanların oranının % 24'00 olduğunu bildirmektedir. Sinop bölgesi kooperatif yöneticilerinden altı yıldan daha az süredir kooperatife ortak olanın az olması, kooperatiflere yeni ortak katılımının teşvik edilmesinin gerektiğini göstermektedir.

Şekil 3. Kooperatif Yöneticilerinin; a) Eğitim Durumu, b) Üyelik Süresi

Figure 3. Cooperative Administrators; a) Educational Status, b) Membership Time

Bu konuda yapılan benzer çalışmalarda; Ege Bölgesi'ndeki balıkçıların % 62.82'si ilkököl, % 1.53'ü ise üniversite mezunu (Çelikel ve ark., 2006); Karadeniz Bölgesi'ndeki balıkçıların % 58.44'ü ilkököl, % 3.57'si üniversite eğitime sahip olduğu (Çelikel ve ark., 2008) belirlenmiştir. Eğitimin, gerek örgütsel çalışmayı benimsemeye ve gerekse teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde ve yayılmasında, kırsal toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli bir faktör olduğu bilinmektedir (Hunder, 1969).

Yöneticilerin % 42.11'inin balıkçılıktan başka gelirlerinin olmadığını, % 15.79'u, hayvancılık ve tarla tarımıyla uğraştıkları, yarısına yakını (% 47.06) balıkçılıktan elde ettikleri kazancın masrafları karşılamadığını ve kendilerinin maddi durumlarını "dar gelirli" olarak nitelendirdikleri tespit edilmiştir.

Yöneticilere uygulanan anketlerde yer alan Likert tipi sorular, dört başlıkta ve her başlık altındaki alt maddeler, yöneticilerin verdikleri cevaplar doğrultusunda hesaplanan ortalamalardan eşik değerin altında olanlar su ürünleri kooperatifleri için sorunlu alanlar olarak kabul değerlendirilmiştir.

Kooperatiflerinin güç oluşturmada en önemli etkenlerden olan ortak sayısı, yeni ortak bulma, ortakların kooperatif aidatlarını düzenli olarak ödeme, giriş taahhütlerini yerine getirmeleri, yöneticiler tarafından hepsi eşik değerinin (3,41) altında ortalama ile sorunlu alanlar olarak değerlendirilmiş olup Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Su Ürünleri Kooperatifleri Yöneticilerine, Ortaklar ile İlgili Değerlendirmeleri
Table 1. Evaluations to the Fisheries Cooperatives Administrators Regarding Partners

Ortaklık	\bar{X}	St. Hata
Kooperatif ortak sayısı yeterlidir	2.947	0.281
Kooperatife ortak bulmada zorlanmıyoruz	3.211	0.224
Ortaklar aidatını düzenli olarak ödemektedir	3.158	0.318
Kooperatif ortakları giriş taahhütlerini yerine getiriyor	3.105	0.275

Anket sonuçlarına göre, kooperatiflerde istenen düzeyde ortak kayıt yapamamasının önünde değişik nedenler sıralanabilir olmasına rağmen, Yücel (2006) bölgede yapmış olduğu araştırmada, balıkçıların % 34’ü su ürünleri kooperatiflerinin gereksiz kuruluş olduğunu belirttiklerini tespit etmiştir. Kooperatiflerin önünde engel oluşturan balıkçıların bu duygu ve düşüncelerinin yeni projelerle ortadan kaldırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Başarılı kooperatiflere sahip olan kalkınmış toplumlara bakıldığında, kooperatif sayılarının az aksine ortak sayılarının ise çok olduğu anlaşılmaktadır (Kara ve ark., 2016). Zira kooperatifler dünyanın birçok ülkesinde bireylerin dolayısıyla toplumun daha iyi bir hayat sürdürmelerini sağlamaktadır (Kılıç, 2011).

Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma bölgesinde de kooperatiflerin sayısı yeterli olduğu söylenebilir de, kooperatiflerin ortak sayısı oldukça düşüktür. Ortak sayısının istenen düzeyde olmayışı kooperatiflerin yeterli güce sahip olduğunu söylemekten alı koymaktadır. Yeterli güce sahip olmama kooperatiflerin rekabet gücünü zayıflatmakta, ekonomik risk faktörlerini arttırmakta ve balıkçıya verilmesi hedeflenen destek sağlanamamaktadır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanununda da belirtildiği üzere; ortakların her biri bir diğeri ile eşit haklara ve aynı zamanda eşit sorumlulukla ortak olduklarını vurgulamaktadır.

Yöneticilerin “*ortak sayısı yeterlidir*” beyanları ile “*ortak bulmada zorlanmıyoruz*” beyanları arasında istatistiki olarak uyum bulunmaktadır ($X^2 = 12.406$; $p < 0.05$).

Ankete katılan yöneticiler, ortakları mevzuat, gelir-gider konusunda bilgilendirdiklerini ve ortakların bilgilendirmesi için yapılan toplantıların faydalılığı, ortalamalarının eşik değer ortalamasının (3,41) üzerinde bulunması (Çizelge 2), bu konuların sorunsuz olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan, mevzuat, gelir-gider hesapları gibi konularda yönetim tarafından yeterli görülen toplantıların yapılış şekli ve içerik olarak gözden geçirilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çizelge 2. Su Ürünleri Kooperatifleri Yöneticilerine Mevzuat, Gelir-Gider Hesapları ve Toplantılar ile İlgili Değerlendirmeleri.

Table 2. *Evaluations to the Fisheries Cooperatives Administrators about the Meetings Regarding Legislation, Income-Expense Accounts.*

Mevzuat	\bar{X}	St.Hata
Balıkçılık mevzuatı konularında ortakları bilgilendirmekteyiz	3.895	0.130
Kooperatif toplantıları oldukça faydalı olmaktadır	3.737	0.227
Ortakları gelir-gider hesaplarından bilgilendiriyoruz	4.158	0,086

Yöneticilerin ortaklara sağladıkları kolaylıklardan kredi bulma, kooperatif sayesinde ortakların risk almamaları ve kooperatif gelirlerinin ortalamalarının eşik değerinin altında yer alması bu konuda sorun olduğunu işaret etmektedir. Kooperatiflerin ortaklara sağladığı ekonomik katkılar arasında yer alan ucuz fiyata girdi temini ve ürün satışında kolaylık sağlanması konusunun sorun teşkil etmediği anlaşılmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Su Ürünleri Kooperatifleri Yöneticilerine, Ekonomik Konular ile İlgili Değerlendirmeleri

Table 3. *Evaluations about the Economical Issues to the Fisheries Cooperatives Administrators*

Gelir	\bar{X}	St.Hata
Kooperatifin gelirleri yeterlidir	2.684	0.287
Kooperatif ortaklarına kolaylıkla kredi bulabiliyoruz	2.737	0.252
Kooperatif sayesinde ortaklar risk almıyor	3.211	0.292
Kooperatif ortaklarının girdilerini ucuza temin ediyoruz	3.526	0.193
Kooperatif ortaklarına ürün satışında kolaylık sağlıyoruz	3,789	0.123

Su ürünleri kooperatifleri yöneticilerine su ürünleri yöneticileri ve su ürünleri mühendisleri ile ilgili sorular Çizelge 4’de verilmiştir. Su ürünleri üreticilerinin kooperatife zorunlu ortak yapılması isteği ortalaması, eşik değeri altında sorunlu alandır. Kooperatiflerde su ürünleri mühendisi çalıştırılması zorunlu hale getirilmesi isteği ortalaması eşik değeri ortalamasının üzerindedir.

Çizelge 4. Su Ürünleri Kooperatifleri Yöneticilerine Su Ürünleri Yöneticileri ve Su Ürünleri Mühendisleri ile İlgili Değerlendirmeleri.

Table 4. *Evaluations to the Fisheries Cooperatives Administrators about Fisheries Administrators and Engineers*

Diğer	\bar{X}	St.Hata
Her su ürünleri üreticisi zorunlu kooperatif ortağı yapılmalı	3.368	0.335
Kooperatifte su ürünleri mühendisi çalıştırma zorunlu hale getirilmeli	4.053	0.222

Gerek mevzuat, gerekse teknik destek ihtiyacının bir yansıması olarak, yöneticilerin kooperatiflerde su ürünleri mühendisi çalışmasının zorunlu hale gelmesini istenmektedir.

Sinop'taki kooperatiflerin ortak sayısının Türkiye ortalamasının altında olmasına karşılık yöneticilerin, su ürünleri üreticilerinin kooperatife zorunlu üye yapılması isteğine vermiş olduğu cevapların ortalamasının, eşik değer altında olması bu alanın sorunlu olduğunu işaret etmektedir. Mevcut yöneticilerin çoğunluğu küçük ölçekli balıktır. Mevcut yöneticilerin; üreticiler kooperatif üyesi olmaları durumunda, ekonomik güçlerini kullanarak kooperatif yönetimini ele geçirme endişesi taşıdıkları düşünülmektedir.

Mevcut sürecin profesyonel bir şekilde yönetilmemesi; danışmanlık, proje, denetim, pazarlama, tarım girdileri, teknik ve yasal hizmetlerde sıkıntılara neden oluşturmaktadır (Kara ve ark., 2016). Japonya'da tarımsal kooperatifler 90 milyar dolar çıktıyı Japon çiftçilerin %91'i ile gerçekleştirmiş olduğu (ICA, 2011) düşünüldüğünde, sorunların çözümü ve karşılıklı sağlıklı bir iletişimin kurulması için, devletin ilgili makamları ile balıkçı ve balıkçıların kurdukları örgütleri arasında organik bağı sağlayacak bir organizasyon modeline ihtiyaç bulunduğu ve bunu en iyi yapacak model kooperatiflerdir (Ünal ve Yercan, 2006). Özellikle küçük üreticilerin örgütlenmesi ve pazarda etkin bir konuma gelebilmesinde en önemli aracın kooperatifler olduğu bilinmektedir (Yılmaz ve Gül, 2010). Bu nedenle kooperatifler, ekonomik boyutuyla olduğu kadar sosyal boyutuyla da toplumda yatay örgütlenme ile sağlayacağı sosyo-ekonomik kalkınmışlığın yanında demokrasinin güçlenmesine de katkı sağlayacaktır.

Türkiye genelinde olduğu gibi, Sinop ilinde de kooperatif sayısı yetersiz olmayıp, az ortaktır. Kooperatif ortaklıkları yatayda gerekli yayılım gösteremediğinden ki; güçlü kooperatif yapılanması oluşmamıştır. Bu durumun il nüfusu ile ilintili olduğu akla gelmektedir. TÜİK ve TMKB (2014) verileri, Türkiye'deki ruhsat sahibi balıkçıların örgütlülük oranı; Türkiye genelinde her beş balıkçıdan biri, Sinop'ta ki her yedi balıkçıdan biri kooperatif ortağıdır. Örgütlenme bakımından Sinop balıkçılığı karakteristik özellik göstermektedir.

4. Sonuç

Araştırmada, Sinop balıkçılarının sadece yaklaşık %5'i kıyı ötesi balıkçılık yapabilecek donanımına sahiptir. Bu durumun yöre balıkçılarının küçük ölçekli olduğunun göstergesidir. Kooperatif sorunlarının bazılarının yöresel karakteristikler bakımından farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Araştırma bölgesinde kooperatiflerin ortak sayısının Türkiye ortalamasının altında olmasının yanında balıkçıları arasında örgütlülük durumunun da Sinop özelinde düşük olduğu tespit edilmiştir.

Su ürünleri kooperatiflerinin gelir kaynakları oldukça sınırlıdır. Kaynak artışı sağlanması üretimle ilişkili olduğu kadar girdi sağlayan ortakların sayısı ile de ilişkili olduğu göz önüne alınarak gelir sağlayıcı kaynaklar çeşitlendirilerek, kanunla denetim altına alınmalıdır.

Yöneticilerin kooperatiflerde su ürünleri mühendisi çalışmasının zorunlu hale gelmesi isteği, yetkililerce dikkate alması durumunda su ürünleri mühendislerinin istihdam sorununun büyük ölçüde çözülmesinin yanında üretimde kaliteyi de artıracaktır.

Kooperatifçilik eğitiminin, mevzuat, denetim ve uygulamalarla ilgili başta üniversiteler olmak üzere, resmi kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapılarak verilmesi gerekmektedir. Örgütlenmenin özendirilmesi konusunda küçük ölçekli balıkçılara yönelik yapılacak düzenlemeler balıkçıların tamamına yakınını etkileyecektir. Bu bağlamında Sinop özelinde yürütülen bu araştırma benzerlerinin farklı balıkçılık bölgelerinde de yürütülmesinin güçlü kooperatif yapılarının oluşturulması ve su ürünleri sektöründe istenilen verimin elde edilmesinde önemli katkı sağlayacaktır.

Ayrıca bu araştırma sonuçların sürdürülebilir balıkçılık sektörünün ve su ürünleri kooperatifçiliğinin planlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Bu çalışma, Sinop Üniversitesi Proje Yönetim Ofisi Başkanlığınca SÜF-1901-16-32 no'lu desteklenen projeden hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Balas I., (2008). Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi. Gazi Üniversitesi Deniz ve Su Bilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi. “file:///C:/Users/MSI/Desktop/bkay.pdf” (Erişim 06.11.2017).
- Çeliker S.A. Korkmaz Ş.A. Dönmez D. Gül U. Demir A. Genç Y. Kalkanlar Ş. Özdemir İ., 2006. Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo- Ekonomik Analizi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara. Yunus Araştırma Bülteni, Yıl 2006 Sayı 3 s.15.
- Çeliker S.A. Korkmaz Ş.A. Demir A. Gül U. Dönmez D. Özdemir İ. Kalkanlar Ş.,2008. Ege Bölgesi'nde Su Ürünleri Avcılığı Yapan İşletmelerin Sosyo- Ekonomik Analizi. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, s.107.
- Çiçek A. Esengün K. Akçay Y.,1999. 21.Yüzyılın eşliğinde Türkiye tarımında müteşebbis faktörü. Türkiye 3. Tarım Ekonomisi Kongresi 7-9 Ekim 1998. T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayını. No: 35. Ankara. (tarımsiv.com>wp-content/uploads/2017/03/3.pdf s.21-33.)
- Doğan K. Gönülal O., 2011. Gökçeada (Ege Denizi) Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo - Ekonomik Yapısı. Faba 2011 Symposium Special Issues. Trabzon 2(5):57-69.
- FAO 2016. Scoping study on decent work and employment in fisheries and aquaculture: Issues and actions for discussion and programming, 2016.
- Gürlük S. Karaer F., 2003. Gelişmekte Olan Ülkelerde Tarım. Çevre. Ekonomi Etkileşimi. Doğu Üniversitesi Dergisi, 4 (2), 197-206.
- ICA, 2011. <http://www.ica.coop/members/member-stats.html>. (International Cooperatives Alliance).
- Hunder G.,1969. Modernizing Peasant Societies. A Comparative Study in Asia and Africa. Oxford Univ.Press. London. ICA (International Cooperatives Alliance). VI+324 pp.
- Kara M. Yücel R. Kara Dinçer P.,2016. Sürdürülebilir Kalkınmaya Tarım Kooperatiflerinin Etkileri ve Ortaklarının Beklentileri: Bolu ve Düzce İllerinde Bir Uygulama. AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(4): 47-61
- Karademir M., 2014. Su Ürünleri Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul İli Örneği. Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi, Cilt 11 Sayı 41. DOI: 10-14783 ÖNERI.2014414419
- Kılıç, B., 2011. Samsun İlindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkilerinin Analizi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Samsun. “Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, 22.
- Mülayim Z.G., 2000. Turkish cooperative movement towards 21. century: why classical problems were not able to remove? How could be removed?. Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği Yayın Organı. 224:21-28
- Öksüz E.,(1982). Kooperatifçilik Kavramı ve İlkelerinin Işığında, Türkiye'de Köy Kalkınma Kooperatifleri. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 31. 329-358.
- Özdamar. 2013. Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi I-II. Yenilenmiş 9.Baskı. Nisan Kitabevi, 2013.
- Planck U., 1972. Die Landliche Türkei. DLG. Verlag. Frankfurt.

- Rehber, E., Tarımda örgütlenme ve sorunları. www.erekonomi.com/orgut.pdf 2007. (Erişim tarihi: 10.04.2013)
- TMKB 2016. Türkiye Milli Kooperatifler Birliği 2015 yılı Çalışma Raporu 2016. “http://www.turkey.coop/uploads/menu/2015_%C3%87a1%C4%B1%C5%9Fma_Raporu.pdf” (Erişim 06.11.2017).
- TİK, 2016. Su Ürünleri İstatistikleri (FisheryStatistics) 2014. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara, Uzmanoğlu S. Soylu M., 2006. Karasu (Sakarya) Bölgesi Deniz Balıkçılarının Sosyo-Ekonomik Yapısı. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi. İzmir 23(1/3): 515-518
- Ünal V. Yercan M., 2006. Türkiye’de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar İçin Önemi. E.Ü. Su Ürünleri Dergisi Cilt 23. Sayı (1-2): s.221-227.
- Yılmaz H. Gül A., 2010. Adana İlinde kooperatifler aracılığıyla uygulanan süt sığırcılığı projelerinin genel bir değerlendirmesi. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi. Şanlıurfa, s.534-541.
- Yücel Ş., 2006. Orta Karadeniz Bölgesi Balıkçılığı ve Balıkçıların Sosyo-Ekonomik Durumu E.Ü. Su Ürünleri Dergisi 23(1/3):529-532 .